

Xenopoliana

RESTITUTIO IN INTEGRUM

În orice cultură care se respectă opera lui A.D.Xenopol ar avea demult un monument editorial, dacă nu ediții după ediții, menite a-i asigura accesul la categorii cât mai largi de cititori. Motivul restituției n-ar fi unul neapărat "patriotic", în sensul frivol pe care dictatura comunistă l-a impus în ultimele decenii. Opera însăși oferă destule argumente în direcția unui program de recuperare exhaustivă.

În plan teoretic, ca și în cel pragmatic, Xenopol a produs lucrări ce suscită luarea-aminte a posterității în multe domenii. Istoric, el ne-a dat o sinteză remarcabilă de istorie națională și a lămurit numeroase puncte obscure din trecutul românesc; filosof, a elaborat o teorie a istoriei, bazându-se pe ideea de serie, idee care nu și-a istovit încă resursele; economist, el a căutat să participe la dezbaterile timpului său, convins că România are destule resurse umane și materiale pentru a-și asigura un standard onorabil; sociolog, a fost unul dintre primii noștri savanți care s-au interesat de studiul sistematic al fenomenelor sociale, convins că un istoric nu se poate opri la cercetarea trecutului, oricât de utilă, ci trebuie să antameze în același timp problematica actualității; jurist, el a făcut din studiul dreptului un adjuvant prețios pentru istoriografie; literat, a fost una din prezențele cele mai active din epoca sa pe tărâmul larg al culturii. Alte ipostaze se pot adăuga încă, prea puțin știute spre a nu trezi interesul cercetării.

Publicând o bibliografie, acum două decenii, constatam că studiile xenopoliene au intrat într-o fază nouă¹, aceea a abordărilor sistematice, pe seama cărora se putea închipui și o restituție editorială cât mai deplină. Totuși opera întârzie, ca și valorificarea ei în plan istoriografic. O editură se angajase a scoate *Istoria românilor din Dacia Traiană*, însă n-a ajuns până acum decât la volumul III². Celelalte așteaptă un moment mai prielnic, ca și scrierile filosofice, ca și textele memorialistice, depuse demult pentru a fi tipărite³. Șansele sunt însă minime. De aceea Institutul care poartă numele lui A.D.Xenopol a și creat o Fundație omonimă, care să sprijine, între altele, efortul de restituire a operei în cauză. Pe măsură ce va

izbuti să adune fonduri, ea va căuta să articuleze un program restitativ, menit a răspunde cât mai bine acestei trebuințe.

Buletinul *Xenopoliana* are tocmai rostul de a veni în întâmpinarea "piosului desiderat", mai ales prin rubrica ultimă, unde se vor tipări studii, eseuri, note despre marele nostru cărturar, alături de pagini inedite sau uitate din opera sa, documente de familie, scrisori etc. S-ar putea constitui astfel, în timp, un *corpus* de texte și informații la îndemâna oricui se interesează de personalitatea lui Xenopol, mai actuală decât le place multora să creadă. Am atras cândva atenția asupra ecoului stârnit de ideile sale în afara țării⁴, ca și asupra destinului postum al operei⁵. Studii mai profunde s-ar cuveni întreprinse. Un memoriu semnat de Angela Giustino Vitolo, oarecum recent, ne previne asupra aceleiași exigențe⁶. Rezultă din el nu numai actualitatea indiscutabilă a lui Xenopol, dar și lipsa aproape completă de informații asupra contextului românesc al operei. E flatantă, poate, raportarea continuă la marii gânditori, fie aceștia istorici, sociologi sau filosofi, însă datoria noastră e să extindem cadrul, spre a integra pe cât posibil experiența românească în istoria gândirii universale.

Cazul lui Xenopol e fără îndoială unul dintre cele mai interesante pentru o cultură ca a noastră, aflată mereu în situația de a recupera întârzieri, de a face eforturi sincronizatoare, de a-și transgresa "complexele". Raportată la ansamblul culturii române, opera lui e o sursă de reconfort. Căci spre deosebire de alții, Xenopol a știut să obțină un bun echilibru între analiza vieții concrete și reflecția sistematică. Una l-a condus la scrieri temeinice legate de spațiul istorico-cultural românesc, cealaltă la o teorie originală în acest domeniu, teorie conform căreia istoria nu mai e "o știință singulară" ci "un mod de concepțiune a lumii"⁷. Atâtea ipostaze se cuvin încă luate în seamă, pornind de la textul operei, însă ținând cont și de un sistem referențial tot mai amplu. De la contemporanii ce recunoșteau în teoria istoriei un domeniu al său (Louis Halphen)⁸ până la monografia întocmită relativ recent de Paul A. Hiemstra⁹, raza studiilor despre opera lui Xenopol s-a extins progresiv, constituind astăzi un patrimoniu demn de interesul unei echipe pluridisciplinare. Gestiunea lui nu e simplă și nu se poate aștepta prea curând un studiu exhaustiv. Noua carieră a conceptului de serie istorică, repus în circulație cu aplomb de Pierre Chaunu¹⁰, o complică și mai mult. Un motiv în plus să sperăm că va suscita interes și că la aprofundarea ei textele strânse aici își vor spune treptat cuvântul.

AI. ZUB

- 1 Al. Zub, *A.D.Xenopol, bibliografie*, București, 1973, p.5.
- 2 A.D.Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, București, I, 1985 (îngrijit de V.Mihăilescu-Bîrliba); II, 1986; III, 1988 (îngrijite de N.Stoicescu și Maria Simionescu).
- 3 Ediție îngrijită de Lucian Nastasă.
- 4 Al. Zub, *A.D.Xenopol peste hotare. Note bibliografice*, în *A.D.Xenopo. Studii privitoare la viața și opera sa* (volum editat de L.Boicu și Al.Zub), București, 1972, p.429-443.
- 5 Al.Zub, *L'historiographie roumaine à l'âge de la synthèse: A.D.Xenopol*, București, 1983, p.66-78.
- 6 Angela Giustino Vitolo, *La Storia come scienze in A.D.Xenopol*, în *Atti dell 'Accademia di Scienze Morali e Politiche*, CII (1991), Napoli, 1992, p.339-360.
- 7 A.D.Xenopol, *Scieri sociale și filosofice*, București, 1967, p.218.
- 8 L.Halphen, *Introduction à l 'histoire*, Paris, 1948, p.83.
- 9 Paul A.Hiemstra, *Alexandru D.Xenopol and the development of Romanian Histiriography*, New York / London, 1987.
- 10 Pierre Chaunu, *Histoire quantitative, histoire sérielle*, Paris, 1978, cf. și Al.Zub, *op.cit.*, p.66-78.